

Kamerové sledování veřejných prostranství a institucí

Kamerový systém je Úřadem pro ochranu osobních údajů uznáván za legitimní a legální možnost k ochraně majetku a zdraví osob a k zabezpečení ostatních právem chráněných zájmů. Na druhou stranu musí být ovšem splněny veškeré podmínky Zákona o ochraně osobních údajů, dodrženy všechny stanovené principy a zároveň splněna přiměřenost a úměrnost zásahu do osobnostních práv subjektů údajů.

Přiměřenost a úměrnost zásahu do osobnostních práv subjektů údajů je podle § 5 odst. 1 písm. a) zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, určena deklarovaným účelem a dále zvolenými prostředky. Nevýhodou kamerového systému je, že jeho použitím dochází k neselektivnímu výběru osob, tj. ke sledování velké skupiny osob, z nichž jen velmi malé procento opravdu nějakou trestnou činnost proti právům správce páchá. Záznam z kamerového sledování pak může být použit i proti "poctivým" lidem, kteří neporušují právo, ale jsou díky kamerám snadno identifikovatelní. Případné zneužití by na tyto osoby mělo výrazný osobnostní dopad, ačkoliv – a to je nutné opět zdůraznit – nejde o osoby, které by se provinily.

Zpracovávat osobní údaje přes kamerový systém je možné:

- ☒ v rámci příslušných zákonů (například Policie České republiky);
- ☒ na základě výslovného souhlasu subjektu údajů, což je však možné jen v případě, kdy lze přesně určit okruh osob v dosahu kamery;
- ☒ bez souhlasu subjektu údajů při využití výjimky v § 5 odst. 2 písm. e) zákona při současném respektování podmínek v § 4.

Zákon se na provozovatele kamerového systému vztahuje v případě systematického zpracování osobních údajů, jak je uvedeno v jeho § 4 písm. e). K systematickému zpracování dochází pouze, když je zpracování prováděno kamerovým systémem se záznamem: "Provozování kamerového systému je považováno za zpracování osobních údajů, pokud je vedle kamerového sledování prováděn záznam pořizovaných záběrů, nebo jsou v záznamovém zařízení uchovávány informace a zároveň účelem pořizovaných záznamů, případně vybraných informací, je jejich využití k identifikaci fyzických osob v souvislosti s určitým jednáním".

Je-li v režimu online, nejde o zpracování osobních údajů a tím pádem nemá takový provozovatel oznamovací povinnost vůči Úřadu. Provozovatel kamerového systému, správce osobních údajů, je povinen plnit povinnosti stanovené zákonem a především využívat kamerový systém pouze k účelu, který stanovil v registračním oznámení.

Povinnosti správce, který provozuje kamerový systém se záznamem, jsou následující:

☒ Kamerový systém nesmí nadměrně zasahovat do soukromí. Zároveň musí být prokázáno, že stanoveného účelu není možné dosáhnout alternativní metodou (například uzamčením místnosti s cennými věcmi jako obrana proti krádežím). Není možné použít kamerový systém v místech, které slouží k soukromým činnostem (například toaleta, umývárna). Pokud je nutné sledovat soukromé prostory, vždy zde musí být vyčleněn prostor, kam kamerový systém nezasahuje.

☒ Musí být jednoznačně specifikován účel sledování. Záznamy kamer pak mohou být využity pouze pro stanovené účely, popřípadě pro účely významného veřejného zájmu, jako je boj proti pouliční kriminalitě apod.

☒ Musí být stanovena lhůta pro uchování záznamů, která by neměla být delší než je maximálně přípustná doba pro splnění účelu kamerového systému. Po uplynutí této doby by se data měla přemazat novými daty. Je možná výjimka, a to v případě zjištění bezpečnostního incidentu, kdy jsou záznamy předávány orgánům činným v trestním řízení. Ačkoliv zákon nspecifikuje, jaká je přiměřená a nezbytně nutná doba uchování záznamu vzhledem k uvedenému účelu, v praxi Úřadu se běžně operuje se třemi dny. Pokud se jedná o více dnů, musí být délka uchování řádně odůvodněna jednoznačnými důvody.

☒ Musí být zajištěna ochrana snímacích zařízení, přenosových cest a datových nosičů se záznamy, aby nedošlo k neoprávněnému přístupu, ke změně, zničení, ztrátě nebo jinému neoprávněnému zpracování.

☒ Subjekt údajů musí o kamerovém systému vědět, tzn. být o něm vhodně informován.

☒ Subjekt údajů má i další práva, například právo na přístup ke zpracovávaným datům a právo na odmítnutí jejich zpracování.

☒ Zpracování osobních údajů musí být předem registrováno u Úřadu, není-li splněna některá z výjimek, která umožňuje zpracování neoznamovat.

Mezi nejčastější důvody používání kamerového systému patří ochrana majetku, ochrana osob, prevence proti vandalismu, ochrana pořádku na veřejnosti, odhalování, prevence a postih trestné činnosti, získávání důkazů pro orgány činné v trestním řízení a prevence v boji proti terorismu. Problém je, že geometricky rostoucím zaváděním kamerových systémů a monitorováním je vážně narušeno soukromí. Je tedy nutné najít určitou rovnováhu mezi deklarovanými účely použití kamerového systému a rozsahem soukromí.

V posledním roce se velmi rozšířily žádosti menších obcí a měst, které chtějí provozovat kamerový systém na veřejných prostranstvích. Aby nedošlo k desinterpretaci, je na tomto místě vhodné vysvětlit některé pojmy.

Veřejný prostor je chápán jako místo, které může kdokoliv, kdykoliv, bez rozdílu a za víceméně jakýchkoliv okolností, navštívit. Tyto oblasti jsou pod správou veřejných autorit. Patří sem například veřejné parky, obytné ulice a ulice v centru města, parkoviště, stanice metra, sportovní prostranství.

Soukromý prostor je proti tomu specifikován jako oblast, kam je přístup omezen zákonem, to znamená, že není přístupná všem. Moc veřejných autorit je v těchto místech omezena více než ve veřejných prostorách. Zároveň je to prostor, ve kterém je každý chráněn proti médiím, veřejným institucím a jiným lidem. Soukromá sféra zahrnuje právo každého jedince na vytvoření mezilidských vztahů s ostatními lidmi (zejména vytvoření, prohlubování a udržování citových vztahů), a také na fyzický a morální vývoj jedince, včetně jeho sexuálního života.

K žádostem obcí o monitorování veřejných prostranství pro výše uvedené účely vydal Úřad pro ochranu osobních údajů stanovisko č. 2/2008 uveřejněné ve Věstníku č. 49/2008. Závěrem stanoviska je, že zmíněné účely jsou účely veřejnoprávní a ty vždy historicky plní pouze stát přes své orgány, které jsou k tomu zřízeny. Obec, která by tedy chtěla nainstalovat kamerový systém na veřejných prostranstvích, porušuje platné právní předpisy České republiky, protože kamerový systém je v obcích možné provozovat jedině prostřednictvím obecní policie nebo Policie České republiky.

Ani když jde o kamerové sledování, vykonávané obecní nebo státní policií, není možné sledovat soukromé prostory, snímky zveřejňovat nebo je vložit na webové stránky města. Při sledování soukromých prostor je důvodné podezření z narušení práva na nedotknutelnost obydlí, které je ústavně deklarováno. Skryté sledování soukromých prostor je možné pouze v případě krajní nouze a za podmínek stanovených v právní úpravě trestního práva.

Monitorování veřejně přístupných prostor je možné v případě, že bude odděleno kamerové sledování náhodně kolemjdoucích lidí, kteří nehodlají veřejnou instituci (například úřad) navštívit a tím pádem nesmí být sledováni, a lidí, kteří veřejně přístupnou instituci navštíví, přičemž při odůvodněných případech je možné zde kamerový systém umístit. Zároveň je ale nutné brát ohled na zaměstnance, kteří v monitorovaných prostorách pracují, mohlo by totiž dojít k porušení zákona, konkrétně práva na ochranu svého soukromí na pracovišti (§ 316 zákoníku práce, zák. č. 262/2006 Sb.).

Jaká lidská práva může kamerové sledování narušit?

Prvním právem je právo na soukromý život. Když vstupujeme do veřejného prostoru, obvykle počítáme s tím, že nás někdo uvidí, rozpozná a že naše chování může být okolím hodnoceno. Zkráceně řečeno: lidé očekávají, že budou mít na veřejných místech menší míru soukromí, ale neočekávají, že budou zbaveni úplně svých práv a svobod, včetně práva na vlastní osobní prostor a vzhled.

Evropský soud pro lidská práva ustanovil, že existuje zóna interakce jedince s ostatními, která, i přes to, že je na veřejnosti, může spadat pod „soukromý život“. Zjednodušeně se dá říci, že osoba, která jde dolů ulicí ví, že je viděna ostatními přítomnými lidmi (popřípadě ochrankou sledující kamerový přenos online), ale pokud je pořizován záznam a data jsou sbírána, jedná se o odlišný případ.

Právo na ochranu soukromí je chráněno téměř ve všech státech Evropské unie. Ústavní tribunál v Portugalsku, v rozhodnutí č. 225/2002 určuje, že „použití elektronického sledovacího zařízení a monitorování občanů soukromými bezpečnostními agenturami představuje limity nebo restriktce na právech lidí na uchování soukromého života.“ Na druhou stranu, rozhodnutí Ústavního soudu Maďarska č. 35/2002, týkající se ústavnosti zajištění bezpečnosti a bezpečnostních opatření na sportovních událostech organizátory, říká, že organizátoři mohou uskutečnit kamerové sledování, aby zajistili bezpečnost návštěvníků a jejich majetku, pokud bude zajištěna také ochrana dat. Oba případy slouží k ilustraci toho, že dva subjekty se mohou lišit v náhledu, i když jde vlastně o stejný účel.

Druhým právem je právo na volný pohyb. Toto právo se netýká pouze možnosti volně se pohybovat v prostoru, ale také práva pohybovat se bez toho, aniž bychom byli neustále sledováni.

Třetím právem je právo na ochranu osobních údajů. Video sledování patří pod dohled Konvence pro ochranu jednotlivců, která má za účel chránit jednotlivce proti zneužití dat, které může sbírání dat a jejich zpracování přinést, a která vyhledává toky dat, například sbírané kamerami a rozšiřované v reálném čase, i když třeba nenahrávané. Video sledování spadá pod dohled úmluvy stejně jako pořizování jiných dat, podle kterých mohou být jedinci identifikováni ve spojení s jinou informací – obrázky, zvuky, mluvenými slovy.

Úmluva vešla v platnost 1. července 2004, přičemž pozměňovala původní Úmluvu z roku 1981 ve dvou oblastech.

Za prvé zajistila, aby byl ustanoven národní dohlížecí úřad (v každém členském státě) odpovědný za shodu se zákony a regulacemi přijatými na základě úmluvy a týkající se ochrany osobních dat a předávání osobních údajů do zahraničí. Druhá změna se týkala předávání osobních údajů do třetích zemí. Stanovuje také podmínky předání dat: data mohou být předávána pouze příjemcům toho státu nebo mezinárodní organizace, která je schopná zajistit adekvátní stupeň ochrany. Tento protokol byl přijat 15 zeměmi Rady Evropy. Ochrana osobních dat je chráněna speciálními zákony jednotlivých zemí, které ratifikovaly výše zmíněné konvence.

U monitorování veřejných míst platí, že „žádný zásah ze strany veřejné autority nebude probíhat (samozřejmě v souladu se zákony), pokud nepůjde o veřejnou bezpečnost, národní bezpečnost nebo o blahobyt země, o prevenci kriminality, o ochranu zdraví a morálky nebo ochranu práv a svobod jiných lidí“ (podle článku 8.2 Evropského soudu pro lidská práva).

Dále musí být legální rámec přístupný veřejnosti: „občané musí být (podle zákona) schopní předvídat rozsah údajů a stupeň sledování vzhledem k okolnostem.“ Speciální pozornost musí být věnována zejména kvalitě vytvořeného legálního rámce. Důvody pro instalaci kamerového systému uvedené veřejnými autoritami (ospravedlňující zásah do soukromí) musí být relevantní a pro takovýto zásah dostačující.

Evropský soud pro lidská práva (ECHR) uvádí následující: „Bezpochyby je důležité, v rámci národní bezpečnosti, mít určeny jasné zákony a kompetentní veřejnou autoritu, která se postará o sběr a uchování informací nepřístupných veřejnosti a která tyto informace bude využívat při hodnocení zájemců o práci v pozici důležité pro národní bezpečnost. Národní bezpečnost v tomto případě stojí výše než zájem jednotlivců žádajících o práci.“ Ačkoliv je tedy plně v kompetenci národních autorit, aby zajistily veřejný pořádek a kriminalitu a uchránily národní bezpečnost, ECHR může také do rozhodování zasahovat.

Přiměřenost použití kamerového sledování

Co se týká přiměřenosti použití kamerového sledování, za nepřiměřené může být považováno například kamerové sledování veřejných toalet z důvodu dohledu nad dodržováním zákazu kouření v této oblasti. Dále je za nepřiměřené považováno používání kamerového systému diskriminačním způsobem (například sledování chování určitých skupin lidí určených podle kritérií pohlaví, rasy, příslušnosti k etnické skupině, náboženství). Sbírání těchto dat je přípustné pouze pro identifikační účely. Národní regulace této oblasti se nesmí lišit od ECHR nebo jiného mezinárodního instrumentu, který daná země podepsala.

V oblasti ochrany osobních práv a ochrany osobních údajů se hodně změnilo k lepšímu. V některých zemích, jako třeba v Nizozemsku nebo Francii, byly přijaty specifické regulace týkající se instalace kamerového systému na veřejných místech. Francouzské zákony jsou ukázkou těch přísných: účelem pro instalování kamerového systému na veřejnosti musí být bezpečnost. Instalace takového zařízení je podřízena schválení prefektem, po tom, co odborová komise (v čele se starostou) návrh odsouhlasí. Kamery musí být nastaveny tak, aby „neviděly“ do žádného interiéru domu nebo na vchod domu. S výjimkou uchovávání záznamu pro kriminalistické účely, může být záznam uchováván maximálně 30 dní.

Veřejnost musí být jasně a trvale informována o přítomnosti kamerového systému a o jménu osoby, která je za kamerový systém zákonně odpovědná.

S ohledem na lidská práva by lidé měli vědět, že jsou kamerově sledováni, nebo přinejmenším by měl být kamerový systém viditelný. Dále by měli dostat informaci o tom, kdo je odpovědný za uchování dat a jejich bezpečí. Osobní data procházející přes automatické zpracování musí být získána a

zpracována slušně a zákonně; musí být uchovávána pouze pro zákonné účely a nepoužívána v rozporu s těmito účely.

Lidem musí být navíc umožněn přístup k datům, která jsou o nich shromažďována, dále by měli být informováni o tom, kam jsou data dále předávána (jakým osobám a institucím) a o účelu jejich zpracování. Platí zde však výjimka: pokud by přístup k těmto datům ohrožoval boj s kriminalitou nebo její prevenci, přístup může být odepřen. Pak se jedná o vyvažování zájmů.

Závěrem zopakujeme, že kamerové sledování veřejných míst veřejnými autoritami nebo zákonem zmocněnými agenturami může znamenat vážný zásah do lidských práv (práva na soukromí a práva na respektování soukromého života, domova a korespondence, práva na svobodu pohybu a práva na získání benefitů ze specifické ochrany týkající se osobních dat sbíraných z kamerového sledování).

Čím je kamerový systém více sofistikovaný, tím více je doporučeno, aby byly nařízeny specifičtější regulace, jak na mezinárodní, tak na národní úrovni tak, aby řešily problematické sporné otázky kamerového sledování na veřejných místech a aby nedocházelo k újmám na lidských právech.

text Bc. Veronika Braunová

zdroj: Ministerstvo Vnitra České Republiky

